

Актуальна тема номера:
“НАЦІОНАЛЬНА ДОКТРИНА
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА”

Тетяна Коломоєць

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Запорізького національного університету

Валерій Колпаков

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного
та господарського права
Запорізького національного університету

ВСТУПНЕ СЛОВО

Вітчизняна доктрина судового захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень із боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів при здійсненні ними владних функцій базується на доробках плеяди видатних дослідників ХІХ – початку ХХ ст., зокрема М. Куплеваського, О. Євтихієва, В. Кобалевського та їхніх послідовників радянського і сучасного періодів еволюції української адміністративно-правової науки.

Історичною віхою практичної реалізації їхніх здобутків стало прийняття у 2005 р. Кодексу адміністративного судочинства України, який нормативно визначив параметри такого захисту шляхом справедливо-го, неупередженого та своєчасного розгляду справ адміністративними судами.

© Тетяна Коломоєць, Валерій Колпаков, 2019

ПРАВО

УКРАЇНИ

І хоча за період свого існування адміністративні суди довели суспільству життєву необхідність присутності на українському правовому просторі як судових органів із захисту прав людей у відносинах із владою, слід визнати, що цілісна доктрина адміністративного судочинства у вітчизняній юриспруденції поки що остаточно не сформована. Внаслідок цього багато питань, які виникають у практиці адміністративних судів, залишаються без вичерпних відповідей з боку науки.

Створення ефективної системи правосуддя є однією з основних передумов належного виконання державою її конституційного обов'язку щодо утвердження і забезпечення прав та свобод людини. Лише в разі існування у країні справедливого та неупередженого адміністративного судочинства громадяни відчуватимуть, що державний механізм практично реалізує принцип верховенства права та захищає їх від будь-якого свавілля.

Нині вектор формування національної концепції адміністративного судочинства зорієнтовано на питаннях сприяння налагодженню ефективного механізму взаємодії державних органів, інститутів громадянського суспільства та міжнародних організацій з питань підготовки і реалізації стратегії його реформування; здійснення моніторингу впровадження та аналізу ефективності реалізації реформ у сфері адміністративної юстиції та інших суміжних правових інститутів, а також досягнення цілей реформування; забезпечення інформування громадськості та міжнародної спільноти про стан розроблення, реалізації і зміст реформаторських зусиль; удосконалення положень щодо юрисдикції судів та позасудового врегулювання спорів; удосконалення засад адміністративного судочинства; забезпечення інституційних спроможностей прокуратури, адвокатури та системи виконання судових рішень; подальше удосконалення інституту “зразкових рішень” Верховного Суду, який розроблено за прикладом “пілотних рішень” Європейського суду з прав людини, що сприятиме забезпеченню єдності правозастосовної практики та швидкому розгляду великої кількості типових справ; відмежування адміністративної юрисдикції від інших видів судової юрисдикції; активне втілення у практику судочинства розгляду справ в електронній формі з можливістю використання електронних доказів.

Актуальним питанням адміністративного судочинства залишається рівень довіри суспільства до об'єктивності розгляду справ і правової обґрунтованості судових рішень. Підвищити довіру можна шляхом більшої відкритості судів, гласності та прозорості судового процесу, прогнозованістю судових рішень та усталеністю судової практики, що необхідно визнати важливою складовою формування національної концепції адміністративного судочинства.

Для продуктивного руху у напрямку формування національної концепції адміністративного судочинства, подальшого вдосконалення

його теоретичного і нормативного підґрунтя є необхідним врахування здобутків європейських держав у сфері державного будівництва, застосування у судовій діяльності практики Європейського суду з прав людини.

З цього приводу слід зазначити, що за висновками Європейської служби зовнішніх дій та Єврокомісії, Україна демонструє потужну динаміку перетворень у системі судоустрою та судочинства. Позитивні зрушення зафіксовано у гармонізації вітчизняних і європейських стандартів щодо уникнення корупційних ризиків та забезпечення принципів відкритості і прозорості діяльності суддів. На законодавчому рівні удосконалено положення щодо моніторингу способу життя судді, закріплено обов'язок судді подавати декларацію родинних зв'язків та декларацію доброчесності.

Водночас при формуванні національної концепції адміністративного судочинства необхідно мати на увазі, що не існує такого іноземного досвіду, який можна було б повністю скопіювати та запровадити в Україні. У нас є свої історичні, ментальні, правові особливості, які мають зберігатися.

Однак для врахування та часткового запозичення ми маємо чимало гідних європейських прикладів взаємодії громадянських інститутів і судових систем, у яких важливе місце відводиться адміністративному судочинству, оскільки саме на адміністративні суди покладаються завдання із захисту прав і свобод людини та громадянина, а суспільство сприймає захист прав, свобод і законних інтересів громадян і юридичних осіб в адміністративному правосудді як важливий та ефективний правовий інструмент.

Це досвід таких держав, як Франція, де зародилася система контролю над діями адміністрації за допомогою незалежної адміністративної юрисдикції; Німеччина, де суспільна вимога щодо створення незалежного судового контролю за діяльністю адміністративних органів почала формуватися на початку XIX ст.; Польща, де адміністративне судочинство є окремою системою, яка повністю незалежна від адміністративних органів і судів загальної юрисдикції.

Досвід свідчить, що прискорення розбудови правової держави й громадянського суспільства неможливе без дієвих правових засобів гарантування та захисту прав і свобод людини та громадянина, забезпечення відповідного балансу приватних і публічних інтересів. Здійснені останнім часом кардинальні заходи щодо подальшого вдосконалення відносин у сфері адміністративної юстиції довели необхідність концептуального перегляду ролі та значення судової влади в системі захисту прав людини, зумовили необхідність в удосконаленні національної концепції адміністративного судочинства.